

Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу : Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України»
**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО
ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

УДК 378: 373.2.011.3-51

КУЗЕМКО Леся Валентинівна,
викладач кафедри педагогіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка

Анотація

У статті висвітлено основні результати експериментального дослідження по впровадженню в освітній процес вищого навчального закладу авторської моделі підготовки майбутніх вихователів до реалізації індивідуального підходу в роботі з дошкільниками.

Ключові слова: індивідуалізація, освітня модель, професійна підготовка, професійні функції, формування готовності, реалізація індивідуального підходу.

Summary

In the article research are exposed on introduction in the educational process of higher scientific establishment of authorial model of preparation of future educators to realization of individual approach with the children of preschool age.

Keywords: individualization; educational model; professional preparation; professional functions; forming of readiness; realization of individual approach.

Постановка проблеми та її актуальність. Професійна підготовка вихователя дошкільного навчального закладу до реалізації індивідуального підходу розглядається нами як процес оволодіння педагогічними здібностями, які визначають варіативний підхід у освітній роботі з дітьми. Пріоритетними в умовах гуманізації освіти стають нові цінності життя і професійної діяльності, орієнтовані на готовність вихователя до індивідуалізованої роботи з дітьми, на знання ним індивідуальних і вікових особливостей розвитку дитини,

Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу : Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України» формування умінь інтегрувати знання про дитину із загальноосвітніх і спеціальних дисциплін.

Індивідуальний підхід динамічний, оскільки припускає варіювання різних методичних прийомів, відповідно до індивідуальних особливостей вихованців та різних педагогічних ситуацій. Мірою готовності випускників вищих навчальних закладів до індивідуалізованої роботи з дітьми стають гуманістичні світоглядні цінності, розвиток рефлексивних здібностей, самоактуалізація творчого потенціалу. Вивчення досвіду роботи вихователів дошкільних навчальних закладів, навчальних посібників з дошкільної педагогіки, галузевих стандартів професійної підготовки свідчить про те, що, з одного боку організація індивідуальної роботи з дітьми найбільш складний аспект діяльності вихователя; з іншого, підготовці майбутніх вихователів до здійснення індивідуального підходу в роботі з дітьми не приділяється належної уваги.

Аналіз наукових праць, присвячених розв'язанню проблеми. Теоретико-методологічні основи системи підготовки вихователя і характеристика певних професійних умінь, методика навчання прийомам індивідуального підходу були сформульовані в працях українських і російських вчених (Л. Артемова, А. Богуш, О. Вовчик-Блакитна, В. Іщик, І. Єрофєєв, М. Кавардаков, В. Котирло, О. Кононко, Я. Ковальчук, В. Кузьменко, С. Кулачківська, С. Ладивір, Т. Піроженко, Т. Поніманська, Г. Яворская та ін.). Проте, й до тепер професійна підготовка у вищих навчальних закладах не дає майбутнім вихователям необхідного арсеналу способів взаємодії з різними дітьми, орієнтує лише на знання їх вікових особливостей. Удосконалення системи фахової підготовки майбутніх вихователів розглядається науковцями з різних позицій: проблема формування фахової компетентності майбутнього вихователя (Г. Беленька); підготовка вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності (Т. Поніманська); формування основ педагогічної техніки в майбутніх фахівців дошкільного виховання (І.Загородня); формування готовності майбутніх вихователів дошкільних

Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу : Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України» навчальних закладів до виховання (Р. Кондратенко); підготовка студентів до використання інноваційних технологій в дошкільних закладах (І. Гавриш, І. Дичківська, Л. Машкіна); особистісно орієнтована технологія навчання майбутніх вихователів (С. Сисоєва, Л. Козак) та ін. Віддаючи належне науково-педагогічним, методичним розробкам процесу професійної підготовки педагогів, слід зазначити, що в педагогічній науці процес підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів до здійснення індивідуального підходу в роботі з дітьми до теперішнього часу залишається недостатньо вивченим. Це суперечить з об'єктивними потребами освітньої практики, яка все більше набуває особистісно зорієнтованого характеру.

Постановка завдання, цілі статті. Зважаючи на актуальність піднятої проблеми, щодо формування готовності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до реалізації індивідуального підходу в роботі з дітьми, вважаємо за потрібне розроблення і впровадження нових освітніх моделей у вищі навчальні заклади задля забезпечення якості професійної освіти.

У даній статті ми висвітлюємо результати експериментального дослідження щодо удосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з метою формування їх готовності до реалізації індивідуального підходу в роботі з дітьми дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. В результаті аналізу психолого-педагогічної літератури, Галузевого стандарту вищої освіти: освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівців з напрямку підготовки 6.010101 "Дошкільна освіта" нами виділені функції вихователя дошкільного навчального закладу та визначений їх зміст щодо реалізації індивідуального підходу до дітей: догляд за дітьми та освітня; гностично-дослідницька, діагностична; конструктивно-організаційна, консультативна.

Орієнтуючись на виділені функції, їх зміст проведено пілотажне опитування студентів четвертих курсів напрямку підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» вищих навчальних закладів (всього 460 осіб). В результаті якого з'ясовано, що більшість з них розуміє важливість урахування індивідуальних особливостей

Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу : Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України» дітей в освітньому процесі дошкільного навчального закладу (98,0%). При цьому отримані дані дали змогу з'ясувати, що 56,0% респондентів не чітко уявляють сутність поняття «реалізація індивідуального підходу в роботі з дітьми» і ототожнюють його з індивідуальними заняттями з дитиною. Щодо володіння майбутніми вихователями знаннями і вміннями для реалізації індивідуального підходу з'ясувалося, що лише 12,0% студентів мають відповідний рівень підготовки. Серед названих причин, що спричиняють утруднення реалізації індивідуального підходу до дітей в дошкільних навчальних закладах, респондентами визначено: недостатньо знань з означеної проблеми (12%) недостатньо практичного досвіду реалізації індивідуального підходу (13%); недостатня підготовка у ВНЗ (4%); нестача літератури з питань реалізації індивідуального підходу в роботі з дітьми дошкільного віку (18%).

Аналіз отриманих результатів дозволив виявити основні напрями вдосконалення системи загальнопедагогічної підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності, зокрема до реалізації індивідуального підходу в роботі з дітьми. Це дало змогу побудувати наочну модель підготовки майбутніх вихователів до реалізації індивідуального підходу в роботі з дошкільниками яка містить: п'ять взаємопов'язаних компонентів готовності (мотиваційно-ціннісний, змістовий, операційний, оцінювально-рефлексивний, інформаційний); відповідні критерії і показники зазначеної готовності; рівні готовності майбутніх вихователів до реалізації індивідуального підходу (елементарний, репродуктивний, продуктивний); педагогічні умови підготовки студентів до реалізації індивідуального підходу (формування позитивної мотивації і ціннісних орієнтацій; опора на життєвий і навчальний досвід; інформаційно-методичне забезпечення; практична спрямованість і міждисциплінарний характер завдань; організації самостійної пошуково-дослідницької діяльності; контроль та самоконтроль). Розроблена модель побудована на основі системного, активно-діяльнісного, особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів та провідних принципів: принцип інтеграції знань і умінь; принцип системності і послідовності; принцип свідомості і активності.

Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу : Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України»

Для забезпечення визначених педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до впровадження індивідуального підходу в освітній процес дошкільного навчального закладу нами розроблено комплекс методичних розробок, які поглиблюють навчальний матеріал педагогічних дисциплін не збільшуючи їх обсяг, та спецкурс «Технології індивідуального виховання дітей дошкільного віку». Мета спецкурсу формування ціннісних орієнтацій на повагу до особистості дитини; поглиблення теоретичних знань про індивідуальні особливості дітей; ознайомлення із сучасними педагогічними технологіями виховання дітей дошкільного віку; формування і вдосконалення практичних умінь з реалізації індивідуального підходу та впровадження технологій виховання і розвитку дітей в освітній процес дошкільного навчального закладу.

Спецкурс інтегрує знання і вміння студентів, отримані в процесі нормативного циклу підготовки фахівців, спрямований на формування у майбутніх вихователів умінь трансформувати набуті знання в практичну діяльність. Впровадження означеного спецкурсу в процес професійної підготовки майбутніх вихователів на четвертому році навчання сприятиме формуванню визначених компонентів готовності майбутніх вихователів до реалізації індивідуального підходу в роботі з дітьми дошкільного віку.

Для розширення інформаційної складової процесу підготовки і самоосвіти вихователів дошкільних навчальних закладів до індивідуалізованої роботи з дошкільниками нами розроблено веб-сайт. На електронних сторінках якого міститься інформація про індивідуальні особливості дітей та методичні поради щодо їх врахування в освітній роботі.

Експериментальною перевіркою доведено ефективність розробленої моделі підготовки майбутніх вихователів до реалізації індивідуального підходу в роботі з дошкільниками. Педагогічний експеримент тривав протягом 2008-2012 років. В дослідженні прийняли участь студенти спеціальності 6.010101 «Дошкільна освіта», вибіркова сукупність яких склала 385 осіб (192 особи – контрольної, 193 особи – експериментальної груп). Включення обраних студентів в експериментальне дослідження базувалося на кластерній вибірці з

Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу : Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України» генеральної сукупності і підтверджувалося експертною групою, до складу якої входили компетентні фахівці з дошкільної освіти (викладачі ВНЗ) це забезпечило репрезентативність вибірки.

За результатами формувального експерименту відзначено наявність істотних позитивних якісних і кількісних змін у студентів експериментальної групи порівняно зі студентами контрольної групи (див. рис. 1, 2)

Рис. 1. Порівняння продуктивних рівнів готовності до реалізації індивідуального підходу студентів контрольної і експериментальної груп (контрольний експеримент)

Як видно з гістограми продуктивний рівень має вищі результати в експериментальній групі по всім компонентам готовності: рівень мотиваційної готовності вищий в експериментальній групі на 29,4% проти контрольної; рівень змістової – на 31,4%; операційної – на 34,2%; рефлексивної – на 21,6%; інформаційної – на 13,4%. Найменша різниця спостерігається в сформованості інформаційної та рефлексивної готовності, це пояснюється тим, що названі компоненти формуються стосовно інших професійних компетенцій, а не лише стосовно реалізації індивідуального підходу. Що ж стосується змістової і операційної готовностей, то вони знаходяться на значно нижчому рівні у студентів контрольної групи порівняно з експериментальною.

Рис. 3.14. Порівняння елементарних рівнів готовності до реалізації індивідуального підходу студентів контрольної і експериментальної груп (контрольний експеримент)

Порівняння лише продуктивних рівнів готовності не дає цілісної картини результативності проведеної роботи. Кількісні зміни, які констатуємо вивчаючи дані контрольного експерименту, свідчать про зниження кількості студентів віднесених до елементарних рівнів компонентів готовності. Ці зміни стосуються як студентів експериментальної так і контрольної груп. Однак, кількість студентів контрольної групи, що знаходяться на елементарному рівні мотиваційної готовності до реалізації індивідуального підходу значно вища аналогічних даних експериментальної групи – на 28,1%. Відчутна різниця спостерігається в інших компонентах: на елементарному рівні змістової готовності в контрольній групі лишилися 49,0% студентів, тоді як в експериментальній – лише 10,9%; на елементарному рівні операційної готовності в контрольній групі лишилося на 29,3% студентів більше ніж в експериментальній; на елементарному рівні рефлексивної та інформаційної готовностей ця різниця становить понад 16%.

Статистичну значущість результатів, одержаних в результаті удосконалення процесу підготовки майбутніх вихователів до впровадження індивідуального підходу, доведено статистичними методами перевірки, застосувавши парний t-критерій Стюдента та критерій Фішера. Це свідчить про результативність запропонованої моделі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до реалізації індивідуального підходу в роботі

Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу : Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України» з дошкільниками, що є підґрунтям для оновлення змісту, форм і методів професійної підготовки фахівців напряму 6.010101 «Дошкільна освіта».

Висновки та перспективи подальших розвідок дослідження проблеми.

Таким чином, аналізуючи результати проведеного експерименту доходимо до висновку, що впровадження елементів моделі підготовки, а саме: розроблених індивідуальних творчих завдань педагогічних дисциплін; завдань практичної підготовки; спецкурсу та змістового і методичного інструментарію його впровадження; дотримання визначених педагогічних умов реалізації моделі дозволили значно підвищити рівні мотиваційної, змістової, операційної, рефлексивної, інформаційної готовностей студентів експериментальної групи в порівнянні із контрольною. Отже, впровадження в освітній процес вищого навчального закладу авторської моделі підготовки сприяє підвищенню рівня готовності майбутніх вихователів до реалізації індивідуального підходу, що, в свою чергу, забезпечує вирішенню суперечностей, які існують в практиці дошкільної освіти.

Проведене дисертаційне дослідження не вичерпує всіх проблем професійної підготовки майбутніх вихователів до впровадження індивідуального підходу в освітній процес дошкільного навчального закладу. Подальшого вивчення потребують питання оновлення змісту дисциплін професійно-практичного спрямування, методичного, технологічного, технічного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання / Г.В. Беленька; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. Інститут педагогіки і психології. – К. : Світјч, 2006. – 304 с.: рис., табл. – (Бібліотека журналу "Дошкільне виховання").
2. Галузевий стандарт вищої освіти ОКХ «бакалавр» зі спец. 6.010101 «Дошкільне виховання». Затверджено Наказом МОН України від

Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу : Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України» 22.08.2003 р. №576. / За заг. ред. Страшка С.В. / В-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – 104 с.

3. Дичківська І. Професійне становлення майбутнього вихователя як суб'єкта інноваційної діяльності / Ілона Дичківська // «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи»: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (16 жовтня 2008 р.) [/ Укл. : І.І. Загарницька, Г.В. Беленька, А.В. Карнаухова]. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – С.181-184.